

Aplikácia prekážky litispendencie v konaní pred Európskym súdnym dvorom

© OLEXOVA VASILISIN s.r.o., 2011

Obsah:

1/	Úvod	4
2/	Súdny systém Európskej únie a zloženie Európskeho súdneho dvora	6
3/	Oblasti rozhodovania Európskeho súdneho dvora	7
	3.1 Prejudiciálne konanie	7
	3.2 Konania súvisiace s nesplnením povinnosti	8
	3.3 Konanie o neplatnosť	8
	3.4 Konania o nečinnosti	9
	3.5 Priame žaloby	9
	3.6 Rozhodovanie o odvolaní proti rozhodnutiu Všeobecného súdu	9
4/	Zásady predkladania prejudiciálnej otázky ESD	10
5/	Problematika litispencie v podmienkach práva EÚ	12
	5.1 Bruselský dohovor	12
	5.2 Článok 21 Bruselského dohovoru a jeho ciele	13
	5.3 Rozhodnutie Gubisch Maschinenfabrik KG proti Giulio Palumbo	14
6/	Záver	17
	Bibliografia	19

1/ Úvod

System európskych súdov, konaní a oblastí kompetencií, ktoré im boli zverené, slúži nielen na aplikáciu európskeho práva, ale aj na pomoc a podporu súdom členských štátov interpretovať právo EU jednotne a v súlade s jeho cieľmi a zásadami. Mnohé otázky, ktoré v aplikačnej praxi vyplynú, sa týkajú podobných problémov, aké na vnútroštátnej úrovni riešia národné súdy, podľa národného práva. Je tomu tak najmä preto, že takmer všetky okruhy problémov a právne inštitúty, ktoré pozná európske právo, poznajú bez medzinárodného prvku aj právne poriadky členských štátov. Je tomu tak aj v prípade prekážky litispendencie, na ktorej aplikáciu v podmienkach súdnictva EÚ v obchodnoprávnej veci bude táto práca zameraná.

Obchodné súdnictvo ako systém nie je osobitne vyčlenený tak v slovenskom, ako aj v európskom systéme súdov. Otázky z oblasti práva obchodnoprávných vzťahov sú riešené systémom všeobecných civilnoprávných súdov v systéme slovenského súdnictva a systémom sústavy súdy EÚ, osobitne Európskym súdnym dvorom, v systéme súdov EÚ.

Predmetom tejto práce je priblížiť v prvej časti vo všeobecnej rovine systém súdov a konaní vytvorených na účely realizácie cieľov EU, následne si ich činnosť priblížiť na podrobnejšom rozobratí jedného z najčastejších a pre harmonizáciu a výklad práva EÚ najdôležitejších typov konaní vedených pred Európskym súdnym dvorom (ďalej iba ESD) a to konania o prejudiciálnej otázke.

Konanie o prejudiciálnej otázke približujeme aj z hľadiska práva účastníkov konania na to, aby súd poslednej inštancie v prípade, že je položené prejudiciálnej otázky relevantné, túto svoju povinnosť skutočne realizoval, inak sa jedná o odňatie veci zákonnému sudcovi a zásah do práv účastníka konania. Z pohľadu existencie tejto prekážky je potrebné uplatňovať aj ďalšie mimoriadne opravné prostriedky v prípade, že súd napriek návrhu účastníka konanie odoprie podať návrh na konanie o prejudiciálnej otázke Európskemu súdnemu dvoru.

Konanie o prejudiciálnej otázke si priblížime na prípade obchodnoprávneho cezhraničného sporu, vyplývajúceho z kúpnopredajnej zmluvy. Predmetom sporu bola aplikácia prekážky litispendencie v medzinárodnom kontexte, keď dva konania medzi tými istými účastníkmi boli začaté v dvoch rôznych členských štátoch na tom istom skutkovom základe (obchodnoprávnej zmluvy), avšak s rozdielnym žalobným petitom, kde v prvom prípade

žiadal žalobca vyriešiť spor žalobou určovacou, v druhom prípade druhý účastník uplatnil svoj nárok priamo žalobou na plnenie.

Napriek tomu, že bez osobitného skúmania tejto otázky vo všetkých právnych poriadkoch členských štátov je možné predpokladať, že otázku litispendencie v nejakom rozsahu a nejakým spôsobom upravuje právny poriadok každého členského štátu EÚ, v praxi naberať tento inštitút v medzinárodnom kontexte nový rozmer, ktorý je potrebné riešiť na nadnárodnej úrovni a na tejto úrovni aj hľadať pravidlá pre jeho výklad a aplikáciu.

Prekážka litispendencie bola zakotvená do práva EU prostredníctvom čl. 21 Bruselského dohovoru, neskôr nahradeného nariadením Brusel. Ako sa v praxi ukázalo, samotné zakotvenie pravidla do práva EÚ nestačilo na to, aby v praxi cezhraničných sporov členských štátov nenastali spory ohľadne aplikácie tohto pravidla v praxi, čo viedlo k iniciovaniu konania o prejudiciálnej otázke zo strany súdov členských štátov. Výklad a rozhodovanie Európskeho súdneho dvora o tejto otázke v prípade „Palumbo“, si priblížime v tejto práci.

Pri analýze rozhodnutia sa osobitne zameriame na východiská posudzovania a výkladu prekážky litispendencie, t.j. prekážky začatej veci, v nadväznosti na znenie článku 21 Bruselského dohovoru, osobitne s prihliadnutím na podmienky, ktorých naplnením vzniká prekážka litispendencie, s prihliadnutím na význam a ciele právnej regulácie tejto prekážky v práve EÚ.

2/ Súdny systém Európskej únie a zloženie ESD

Základné rozdelenie súdneho systému v európskom justičnom priestore tvoria tri zložky:

1/ ESD

2/ Všeobecný súd a

3/ Špecializované súdy v konkrétnych oblastiach.

Tieto súdy EÚ zabezpečujú dodržiavanie výkladu a uplatňovania práva EÚ a skúmanie zákonnosti aktov Únie.

ESD vo svojej judikatúre vyvodil pre vnútroštátne súdne aj správne orgány povinnosť, aby v rámci svojich právomocí v plnom rozsahu uplatňovali právo Únie a chránili práva priznané občanom, pričom všetky ustanovenia vnútroštátneho práva odporujúce právu Únie zostanú nepoužité, bez ohľadu na to, či boli prijaté pred alebo po prijatí právnej normy Únie.

Zatiaľ čo ESD predstavuje najvyšší súdny orgán EÚ, Všeobecný súd rozhoduje ako súd prvého stupňa vo veciach ktoré sa nepredkladajú špecializovaným súdom alebo priamo ESD. Špecializované súdy sa zriaďujú pre určité oblasti v rámci ktorých ich môžu prejednávať a rozhodovať v prvom stupni s možnosťou odvolať sa na Všeobecný súd.

Na spory medzi Európskou úniou a jej štátnymi zamestnancami, ktoré by sa mohli týkať napríklad ich nábora, zamestnania alebo sociálneho zabezpečenia, bol vytvorený špecializovaný Súd pre verejnú službu pozostávajúci zo siedmich sudcov.

ESD sa skladá z 27 sudcov a z 8 generálnych advokátov. Sudcovia a generálni advokáti sú vymenovaní po dohode vlád jednotlivých členských štátov po porade s výborom, ktorý poskytne stanoviska či sú navrhnutí kandidáti vhodní na výkon dotknutých funkcií. Funkčné obdobie je šesťročné s možnosťou znovu vymenovania do tejto funkcie. Členovia ESD sú vyberaní spomedzi autorít, ktorí zaručujú úplnú nezávislosť a ktorí spĺňajú podmienky na obsadenie najvyšších sudcovských funkcií, prípadne sú uznávanými odborníkmi v oblasti práva.

Úlohou generálnych advokátov je najmä poskytnúť nezaujaté stanovisko ku konkrétnym prípadom predloženým ESD ešte predtým, než o nich rozhodne.

Sudcovia ESD volia spomedzi seba predsedu ESD, ktorý má funkčné obdobie troch rokov s možnosťou znovuzvolenia. Predseda ESD riadi činnosť ESD a vedie pojednávania a porady najväčších rozhodovacích zložení ESD.

Na druhej strane uplatňovanie európskeho práva nie je len úlohou súdov EÚ, ale aj súdy a tribunály členských štátov realizujú právo EÚ, pričom navzájom spolupracujú na uskutočnení hlavného cieľa, ktorým je náležité a jednotné uplatňovanie výkladu práva EÚ.

3/ Oblasti rozhodovania ESD

ESD vydáva rozhodnutia v prípadoch, ktoré mu boli predložené. Medzi päť najzákladnejších a najčastejších typov konaní patria:

1. **konanie o prejudiciálnej otázke** v prípadoch, keď vnútroštátny súd požiada ESD o interpretáciu ustanovenia konkrétneho právneho predpisu EÚ
2. **konanie o porušení (nesplnení) povinnosti členským štátom** proti vláde členského štátu EÚ v prípade nesplnenia povinnosti uplatňovať právne predpisy EÚ
3. **konanie o neplatnosť právnych aktov inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr EÚ**, ktoré porušujú zmluvy EÚ alebo základné práva navrhovateľov
4. **konanie o nečinnosti** proti inštitúciám EÚ v prípadoch, keď porušia zakladateľské zmluvy svojou nečinnosťou
5. **konania v rámci podaných priamych žalôb** fyzických a právnických osôb proti rozhodnutiam a postupu EÚ
6. **konania o odvolaní** voči rozsudkom a uzneseniam Všeobecného súdu

3.1 Prejudiciálne konanie

Za riadne uplatňovanie právnych predpisov EÚ v jednotlivých členských štátoch zodpovedajú vnútroštátne súdy. ESD pracuje v úzkej súčinnosti s týmito súdmi. Na to, aby sa zabezpečilo účinné a jednotné uplatňovanie práva EÚ a zároveň, aby sa zabránilo jeho rozdielnej interpretácii, vnútroštátne súdne orgány sa môžu, a v niektorých prípadoch dokonca musia, obrátiť na ESD so žiadosťou o presný výklad konkrétneho bodu práva Únie.

ESD na základe podanej žiadosti nerozhoduje jednoduchým stanoviskom, ale práve naopak rozhoduje rozsudkom alebo odôvodneným uznesením. Vnútroštátny súd o ktorého prípad ide je takýmto výkladom viazaný, rovnako ako aj ostatné vnútroštátne súdy, na ktoré by mohol byť podaný obdobný návrh.

V rámci konania o prejudiciálnej otázke môže takisto aj každý občan EÚ dať podnet na presný výklad obsahu právnej normy Únie, ktorá sa ho dotýka. Hoci prejudiciálny návrh môže podať iba vnútroštátny súdny orgán, na konaní prebiehajúcim pred ESD sa môžu zúčastniť všetci účastníci konania, členské štáty ako aj inštitúcie Únie. Viaceré hlavné zásady práva Únie sa vytvorili práve na základe takýchto prejudiciálnych návrhov.

3.2 Konania súvisiace s nesplnením povinnosti členského štátu

V rámci tohto konania je umožnené ESD kontrolovať plnenie si povinností členských štátov vyplývajúcich z právneho poriadku EÚ. Konaniu pred ESD však predchádza konanie pred Komisiu, ktoré začne keď sa Komisia domnieva, že členský štát si neplní svoje povinnosti. V rámci tohto počítačného konania sa dá dotknutému členskému štátu príležitosť vyjadriť sa k výhradám, ktoré proti nemu smerujú. Ak ani na základe takéhoto konania nedôjde k splneniu si povinností členským štátom, môže byť podaná žaloba na ESD. Konanie sa v praxi začína najčastejšie na návrh Komisie, avšak právo umožňuje podať žalobu aj iným členským štátom. V prípade, že ESD určí porušenie práva EÚ a členský štát si ani tak nesplní povinnosti, je oprávnený mu uložiť paušálnu peňažnú pokutu alebo penále.

3.3 Konanie o neplatnosť

V prípade že sa členský štát, Rada, Komisia alebo Parlament domnieva, že konkrétny akt inštitúcie, orgánu alebo agentúry EÚ (najmä nariadenie, smernica, rozhodnutie) je protiprávny, môže požiadať ESD o jeho zrušenie. Dokonca aj fyzické osoby môžu požiadať o zrušenie konkrétneho právneho predpisu v prípade, že má na nich ako súkromné osoby priamy a negatívny vplyv. Ak ESD dospeje k záveru, že predpis nemá oporu v zakladajúcich zmluvách, môže ho vyhlásiť za neplatný. ESD tiež rozhoduje o žalobách podaných členským štátom proti Európskemu parlamentu, proti Rade (avšak iba v oblasti štátnej pomoci, dumpingu a výkonných právomocí) alebo žalobách podaných konkrétnou inštitúciou EÚ proti inej. O všetkých ďalších žalobách tohto druhu je príslušný na rozhodovanie v prvom stupni Všeobecný súd. Ide najmä o žaloby podané fyzickými osobami.

3.4 Konania o nečinnosti

V prípade, že ani po výzve inštitúcia, orgán alebo agentúra EÚ nekoná môže byť na ESD podaná žaloba o preskúmanie zákonnosti nečinnosti. Ak súd určí, že takáto nečinnosť je protizákonná, žalovaná inštitúcia je povinná urobiť nevyhnutné opatrenia tak, aby skončila s nečinnosťou. Príslušnosť rozhodovať o žalobách proti nečinnosti je rozdelená medzi ESD a Všeobecný súd podľa rovnakých kritérií ako v prípade predchádzajúceho bodu.

3.5 Priame žaloby

Každý jednotlivец alebo spoločnosť, ktorým v dôsledku konania alebo nekonania EÚ vznikla škoda, môže začať súdne konanie o náhradu škody na Všeobecnom súde.

3.6 Rozhodovanie o odvolaní proti rozhodnutiu Všeobecného súdu

Proti rozsudkom a uzneseniam Všeobecného súdu je možné podať odvolanie. Odvolanie sa môže týkať iba právnych otázok. Ak je odvolanie dôvodné, ESD zruší rozhodnutie Všeobecného súdu.

Rovnako ako je to aj v slovenskom systéme, ESD je oprávnený použiť tak revízny, ako kasačný prístup k veci, t.j. buď rozhodne vo veci sám, alebo vráti vec na ďalšie konanie Všeobecnému súdu, ktorý je rozhodnutím ESD viazaný.

4/ Zásady predkladania prejudiciálnej otázky ESD

Cieľ prejudiciálneho konania, t.j. konania pred ESD o prejudiciálnej otázke položenej vnútroštátnym súdnym orgánom je zabezpečiť jednotný výklad a aplikáciu komunitárneho práva a nie riešiť konkrétne spory, ktoré sú v kompetencii vnútroštátnych súdov. Prejudiciálne konanie je teda nesporovým konaním, ktoré sa môže začať jedine na návrh vnútroštátneho súdneho orgánu, vo výnimočných prípadoch na návrh inštitúcie alebo členského štátu.

Prejudiciálne konanie je jedným z tých druhov konaní, na ktoré je zatiaľ príslušný len ESD. Napriek tomu, že článok 225 odsek 3 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva v súvislosti s prejudiciálnym konaním predpokladá do budúcnosti aj príslušnosť Súdu prvého stupňa, súčasný Štatút ESD zatiaľ túto možnosť osobitne neupravuje.

ESD vydáva výklad práva EÚ alebo rozhoduje o platnosti/ neplatnosti rozhodovania orgánov a inštitúcií členských štátov len na návrh, nikdy nie na základe svojej vlastnej úradnej právomoci. Prejudiciálne konanie predstavuje formu spolupráce, prostredníctvom ktorej vnútroštátny súd a ESD by mali spoločne smerovať k zaručeniu jednotnej aplikácie a výkladu práva EU členskými štátmi.

Úlohou národných súdov členských štátov je v zmysle zásady spolupráce podľa článku 5 Zmluvy o založení ES zabezpečiť ochranu práv fyzických a právnických osôb podľa práva EÚ. Vzťah medzi súdmi EÚ a vnútroštátnymi súdmi nie je stanovený v zmysle zásad

podriadenosti, ale je postavený na princípe spolupráce pri napĺňaní spoločne stanovených cieľov. V rámci tejto spolupráce komunitárne právo aplikujú vnútroštátne aj európske súdy, výklad sa však poskytuje výlučne v konaní pred ESD.

Zásada, že v prípade potreby výkladu práva EÚ sa nejedná o právo, ale o povinnosť členského štátu, resp. jeho súdu poslednej inštancie, je potvrdená aj rozhodnutiami Ústavných súdov členských štátov.

Český Ústavný rozhodnutím zo dňa 29.11.2011, č. k. II.ÚS 1658/11 napr. vyslovil, že v prípade, ak vnútroštátny súd poslednej inštancie nepoložil predbežnú otázku ESD a nezaoberal sa aplikáciou práva EÚ, hoci v prejednávanej veci nebolo možné vylúčiť aplikáciu práva EÚ na daný prípad, výklad noriem práva EÚ nebol jednoznačný a ESD ho doteraz neriešil, dopustil sa porušenia práva na zákonného sudcu podľa článku 38 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a článku 2 odsek 3 Ústavy ČR v spojení s článkom 4 odsek 4 Listiny.

Svoju vôľu teda vykazuje také rozhodnutia súdov, ktoré právnu situáciu, ku ktorej neexistuje ustálená judikatúra ESD, nepredložia na posúdenie a výklad ESD a toto nezdôvodnia výnimkami uvedenými v judikatúre ESD. Uvedeným postupom sa zväčšuje riziko, že vnútroštátna judikatúra bude v rozpore s komunitárnym právom a vzájomne si bude odporovať.

Možno teda uzavrieť, že pokiaľ všeobecný súd opomenul, hoci bol na to upozornený účastníkmi konania, vyložiť kogentnú normu obsiahnutú v článku 267 Zmluvy o fungovaní EÚ, odopiera účastníkom právo na zákonného sudcu garantované v článku 38 odsek 1 Listiny.

Vymedzenie svojo vôle vedúce k porušeniu práva na zákonného sudcu bolo rozobraté už aj v judikatúre nemeckého Spolkového ústavného súdu, ktorý vyslovil:

"Ide o svoju vôľu, ak:

- (1) došlo k zásadnému porušeniu povinnosti predložiť predbežnú otázku. O zásadnom porušení sa dá hovoriť vtedy, keď rozhodujúci súd posledného stupňa mal sám pochybnosti ohľadom správneho výkladu komunitárneho práva, napriek tomu sa však neobrátil na ESD,
- (2) rozhodujúci súd sa úmyselne odchyľil od ustáleného výkladu danej otázky ESD, ale napriek tomu nezačal konanie o predbežnej otázke a
- (3) neexistovala, alebo zatiaľ neexistuje ustálená judikatúra ESD k danej otázke alebo táto judikatúra nepokrýva celú problematiku.

5. Problematika litispendencie v podmienkach práva EÚ

5.1 Bruselský dohovor

Dohovor o súdnej právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach uzavretý v Bruseli 27. septembra 1968 (ďalej len „Bruselský dohovor“) je prvým aktom členských štátov Spoločenstva, ktorý upravuje kompetenčné spory medzi vnútroštátnymi súdmi a výkon rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach. Tiež je jedným z najvýznamnejších dokumentov, ktoré upravujú problematiku litispendencie. Dohovor nadobudol platnosť v roku 1973.

Jeho prijatím došlo k realizácii článku 220 Zmluvy o EHS v zmysle ktorého: „*V prípade potreby pristúpia členské štáty k vzájomným rokovaniam s cieľom zaručiť svojim štátnym príslušníkom ochranu osôb, ako aj užívanie a ochranu práv za rovnakých podmienok, aké každý štát zaručuje svojim vlastným štátnym príslušníkom, ako aj zjednodušenie formálnych požiadaviek, ktoré upravujú vzájomné uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí a arbitrážnych nálezov.*“

Bruselský dohovor bol nahradený nariadením Rady č. 44/2001 zo dňa 22.12.2000, o súdnej právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej len „nariadenie Brusel I“). Články, ktoré sa týkali litispendencie boli prečíslované z pôvodných 21-23 na články 27-29. Znenie pôvodných článkov však ostalo takmer úplne zachované. V rámci EÚ tak došlo k zavedeniu efektívneho riešenia a predchádzaniu zdvojeniu súdnych konaní a vzniku opačných rozhodnutí. Potreba zabrániť vzniku týchto rozhodnutí vyplývala už z preambule Bruselského dohovoru.

Aplikácia týchto článkov má univerzálny charakter, t.z. že ak nastane situácia paralelných konaní, články o litispendencii sa musia vždy uplatniť. V tomto prípade nebude podstatný základ medzinárodnej právomoci a ani bydlisko strán sporu. Uvedené pravidlo stanovil ESD vo svojom rozsudku *Overseas Union Insurance Ltd. vs. New Hampshire Insurance Company*.

5.2 Článok 21 Bruselského dohovoru a jeho ciele

Konkrétne článok 21 Bruselského dohovoru je zameraný voči tzv. *conflicting judgements* (t.j. rozhodnutia vyvolávajúce konflikt), zatiaľ čo čl. 22 voči *inconsistent judgements*.

Zatiaľ čo prvé zmienené sú nezlučiteľné, ktoré nemôžu vedľa seba existovať, *inconsistent judgements* nevyvolávajú priamy konflikt, ale v rámci posilňovania vzájomných vzťahov medzi jednotlivými členskými štátmi je ich existencia nežiadúca.

Znenie článku 21 je nasledovné: „*Ak sa vedú konania v tej istej veci a medzi rovnakými účastníkmi na súdoch rôznych členských štátov, každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, aj bez návrhu preruší konanie, až kým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať.*“

V ďalšom texte poukážem aspoň na základné ciele uvedeného článku, ako aj na podmienky, ktoré musia byť splnené aby mohlo ísť o prekážku litispendencie.

Ustanovenia týkajúce sa litispendencie v Bruselskom dohovore (rovnako aj nariadení Brusel I) smerujú k uskutočneniu určitých cieľov. Jedným z hlavných cieľov je najmä vysporiadania sa s možným vznikom nežiaducich situácií, t.j. súbežných konaní. Existencia takýchto konaní, kedy vo viacerých členských štátoch a týkajúcich sa rovnakej veci je často dôsledkom rôznych pravidiel pre určenie príslušnosti stanovených právom EÚ, kedy v jednej veci sa môže byť príslušných viacero súdov.

Keďže dohovor stanovuje jasné pravidlá pre určenie právomoci, prispieva k základným cieľom tohto dohovoru a to:

- prevencia pred výskytom nezlučiteľných rozhodnutí,
- zvýšenie efektivity v rámci priebehu konaní,
- posilnenie dôvery medzi členskými štátmi a najmä
- **zvýšenie právnej istoty fyzických i právnických osôb.**

Z uvedeného však nevyplýva, že prebiehajúce konania musia byť úplne a jednoznačne identické, ale postačuje ak sa v značnej miere a dostatočne prekrývajú takže je daná zhoda účastníkov a prejednávanej veci.

5.3 Rozhodnutie Gubisch Maschinenfabrik KG proti Giulio Palumbo

Skutočnosť, že ustanovenie čl. 21 nariadenia Brusel I, podľa ktorého identický predmet konania (podľa anglického znenia „*same cause of action*“) je jednou z podmienok splnenia podmienky zhodnosti konaní, v praxi môže vyvolávať otázky, potvrdzuje aj rozsudok, ktorému sa budeme v tejto časti bližšie venovať.

V rozsudku ESD vo veci 144/1986 Gubisch Maschinenfabrik KG proti Giulio Palumbo z 8. decembra 1987 (ďalej len „Palumbo“) sa riešila prejudiciálna otázka súvisiaca s konaním, ktoré sa týkalo platnosti kúpnej zmluvy a ktorého stranami boli spoločnosti Gubisch Maschinenfabrik so sídlom v Nemecku (Flensburg) (ďalej len „Gubisch“) a Giulio Palumbom s pobytom v Ríme.

Pán Palumbo vznesol návrh proti spoločnosti Gubisch na okresnom súde v Ríme (tribunale di Roma) s úmyslom dosiahnutia neplatnosti zmluvy z dôvodu, že jeho objednávka bola zrušená ešte skôr, ako prišla spoločnosti Gubisch na akceptáciu. Spolu s týmto znením žalobca subsidiárne tvrdil, že zmluva by mala byť zrušená aj z dôvodu nedostatku súhlasu a nedodržania dodacej lehoty.

Spoločnosť Gubisch však medzitým podala žalobu o plnenie nesplneného záväzku (nezaplatenie platby za kúpu stroja) zo zmluvy na krajskom súde vo Flensburgu (Landgericht). Gubisch z dôvodu skoršieho podania žaloby tak namietala v zmysle čl. 21 Bruselského dohovoru nepríslušnosť okresného súdu v Ríme. Rímsky súd však túto námietku litispendencie zamietol. Spoločnosť sa voči tomuto rozhodnutiu odvolala na „Corte suprema di cassazione“ so sídlom v Ríme, ktorý následne konanie prerušil a predložil ESD predbežnú nasledovnú otázku:

„Spadá do rozsahu pojmu litispendencie podľa čl. 21 Bruselského dohovoru prípad, keď v súvislosti s tou istou zmluvou sa jedna zo zmluvných strán domáha určenia neplatnosti zmluvy (alebo v každom prípade jej zrušenia), zatiaľ čo druhá strana iniciuje konanie pred príslušným súdom iného zmluvného štátu na plnenie zo zmluvy?“

S cieľom odpovedať na predloženú otázku je potrebné poukázať na znenie preambuly dohovoru, ktorý čiastočne obsahuje znenie článku 220 Zmluvy o EHS, v zmysle ktorého je snahou dohovoru uľahčiť uznávanie a výkon rozhodnutí súdov a v rámci Spoločenstva zároveň posilniť právnu ochranu osôb v ňom žijúcich.

Konkrétne článok 21 Bruselského dohovoru obsahuje základný cieľ, ktorým je zabránenie vzniku vzájomne prebiehajúcich konaní pred súdmi rozličných zmluvných štátov a vyhnutie sa tak konfliktom medzi jednotlivými rozhodnutiami. Tieto pravidlá sa maximálnym spôsobom snažia predísť situácii, ktorá je riešená v článku 27 ods. 3 Dohovoru (neuznanie rozsudku z dôvodu jeho nezlučiteľnosti s iným rozsudkom vyhláseným medzi tými istými stranami v štáte, v ktorom sa má rozsudok uznať).

Základnou otázkou nastolenej situácie preto je, či stav, ktorý je v tejto veci sporný, podlieha článku 21 Dohovoru, a teda či tieto dve žaloby majú splnenú podmienku rovnakého predmetu vzhľadom k tomu, že prvá sa usiluje o plnenie zmluvy a druhá a jej zrušenie.

Najmä v prípade tejto veci, keď ide o medzinárodnú kúpu hmotnej hnuteľnej veci je zrejmé, že **podanie žaloby o neplatnosť môže byť dokonca považované za obranu proti prvému návrhu na učenie plnenia** zo zmluvy podaného pred súdom iného zmluvného štátu.

Na základe týchto procesných okolností treba skonštatovať, že obe žaloby majú identický predmet sporu. Ak by v prípadoch akým je tento, o sporných veciach nerozhodol len súd, ktorý rozhodoval o žalobe o plnenie a ktorému bola vec predložená ako prvému, mohlo by dôjsť k situácii kedy by boli ohrozené práva účastníka, ktorý sa domáha plnenia zo zmluvy, že by došlo k rozsudok nemusel byť uznaný. Táto situácia by mohla nastať dokonca aj v tom prípade, ak by žalovaný nepoužil žiadne tvrdenie na svoju obhajobu spochybňujúce právnu záväznosť zmluvy.

Tu by som chcela ešte upozorniť na ustanovenie odseku 14 rozsudku Palumbo, ktorý upozorňuje, že v zmysel čl. 21 musia okrem už uvedených splnené dve podmienky a to rovnaký žalobný dôvod (kauza) a rovnaký predmet. Práve tento odsek upozorňuje na fakt, že hoci nemecká verzia článku výslovne medzi týmito výrazmi nerozlišuje, musí byť vykladaná a chápaná v rovnakom zmysle ako ostatné jazykové verzie (dokonca ani slovenská verzia nerozlišuje medzi kauzou a predmetom sporu, pričom aj v tomto prípade treba postupovať rovnako ako pri nemeckej verzii).

V danej situácii niet pochyb, že by účinné rozhodnutie vyhlásené v zmluvnom štáte, vyžadujúce plnenie zmluvy nebolo uznané v dožiadanom štáte, ak by existovalo rozhodnutie tohto štátu o zrušení resp. anulovaní zmluvy. Takýto výsledok, ktorý by vo svojej podstate obmedzoval účinky každého rozhodnutia na územie konkrétneho štátu, by **odporoval základným cieľom Bruselského dohovoru, ktorého snahou je posilnenie právnej**

ochrany na území celého Spoločenstva a uľahčenie uznávania rozhodnutí vydaných v akomkoľvek zmluvnom štáte.

Na predbežnú otázku položenú rímskym súdom Corte suprema di cassazione teda ESD rozhodol nasledovne:

„Pojem *lis pendens* (litispendencia) podľa článku 21 Bruselského dohovoru z 27. septembra 1968 sa vzťahuje na prípad, keď zmluvná strana podá na súd v zmluvnom štáte žalobu o neplatnosť alebo zrušenie medzinárodnej kúpnej zmluvy, kým súd v druhom zmluvnom štáte prerokúva žalobu na plnenie tej istej zmluvy podanú inou zmluvnou stranou.“

6/ Záver

Litispendencia, t.j. prekážka veci je procesnou prekážkou, ktorá smeruje k odmietnutiu právomoci na základe toho, že v rovnakej veci a medzi identickými stranami už je vedené konanie. Jednotlivé ustanovenia týkajúce sa litispendencie majú význam najmä v tom, že sa snažia predchádzať vzniku paralelných a nezlučiteľných súdnych konaní, ktoré medzi sebou zakladajú konflikt, pričom zároveň podporujú hospodárnosť súdnych konaní.

Úprava litispendencie je otázkou riešenou v rámci právnych úprav jednotlivých štátov EÚ rôzne, pričom úprava tejto otázky v kontexte medzištátneho konania predstavovala značné riziko komplikácií a odlišných prístupov jednotlivých štátov. Práve to aj bolo dôvodom, prečo sa táto otázka stala súčasťou Bruselského dohovoru a rieši ju článok 21 tohto dohovoru.

Tento čl. stanovuje jednak podmienky, ktorých splnením dochádza k vzniku prekážky litispendencie a jednak následky (prerušenie konania, odmietnutie vykonať právomoc), ktoré určia následný postup súdov.

Zo znenia do slovenského jazyka preloženého čl. 21 Bruselského dohovoru je zrejmé, že prekážku litispendencie definuje mimoriadne stručne ako konanie vedené: „*v tej istej veci a medzi rovnakými účastníkmi na súdoch rôznych členských štátov.*“

Aj keď obidve požiadavky vyzerajú na prvý pohľad jednoducho, v praxi dochádza veľmi často k problémom a nezhodám, čomu nasvedčuje bohatá judikatúra.

Zhoda účastníkov je viac menej málo problematická, preto hlavný zdroj konfliktov spočíva v riešení otázky, či je zhodná aj prejednáváná vec, čo bolo aj predmetom rozhodovania súdu v prípade Gubisch Maschinenfabrik KG proti Giulio Palumbo.

Obsah pojmu zhoda vecí, v kontexte posudzovania naplnenia predpokladov prekážky litispencie, bol v podmienkach výkladu a interpretácie práva EÚ, konkrétne čl. 21 Bruselského dohovoru podaný tak, že pod identickou „vecou“ sa rozumie rovnaká kauza resp. rovnaký predmet sporu.

Tomuto výkladu nasvedčuje aj anglické znenie čl. 21 Bruselského dohovoru, ktorého znenie je nasledovné: „*Where proceedings involving the same cause of action and between the same parties are brought*“.

Základnou otázkou je, či aj žalované práva musia byť identické, alebo len musia smerovať k objasneniu tej istej otázky. Práve v tomto smere judikát vyslovený ESD v konaní „Palumbo“ potvrdil, rovnako ako bolo potvrdené v minulosti na vnútroštátnych úrovniach národnými súdmi, že aj v prípade, že v oboch posudzovaných konaniach sa strany domáhajú na prvý pohľad odlišných plnení, jedná sa o prekážku litispencie, ak je v oboch konaniach podstatné posúdenie identickej právnej otázky na základe identického skutkového stavu.

Dôvodom je najmä skutočnosť, že rozhodovanie o tej istej právnej otázke na základe identického skutkového stavu dvoma súdmi v samostatných konaniach odlišným a vzájomne nezlučiteľným spôsobom, ktorých výkon by si navzájom odporoval, by predstavovalo minucie sa cieľom a účinkom úpravy prekážky litispencie v práve EÚ a súčasne porušenie zásady právnej istoty účastníkov konania.

Uvedenú právnu zásadu aplikoval ESD aj v prípade Palumbo napriek odlišnosti žalobných petitov, kde prvý účastník sa domáhal v jednom štáte svojich práv žalobou o určenie neplatnosti zmluvy, druhý účastník sa v inom členskom štáte domáhal na základe rovnakého skutkového stavu priamo plnenia.

Odlišnosť žalobných petitov nemala vplyv na posúdenie prípadu ako prekážky litispencie, keďže oboma konaniami sa posudzovala rovnaká právna otázka (predmet konania) na základe identického skutkového stavu.

Bibliografia:

- [1] FENTIMAN, R.: *Lis pendens – related actions*. In MAGNUS, U.; MANKOWSKI, P. *Brussels I Regulation*. München: Nakladatelství Sellier. European Law Publishers, 2007
- [2] KAPITÁN, Z.; CHLEBCOVÁ, R.: *Nařízení Brusel I ve světle Judikatury Evropského soudního dvora*. Právní fórum, 2009, roč. 5, č. 3.
- [3] MAZÁK J.; Jánošíková M.: *Výber rozhodnutí súdneho dvora ES – pre právnu prax*, Iura Edition, 2007
- [4] *Dohovor o súdnej právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach uzavretý v Bruseli 27. septembra 1968*
- [5] *Nariadenie Rady č. 44/2001 zo dňa 22.12.2000, o súdnej právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach*
- [6] *Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 8.12.1987, 144/86. Gubisch Maschinenfabrik KG proti Giulio Palumbo*
- [7] *Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 27.6.1991, C-351/89. Overseas Union Insurance Ltd a Deutsche Ruck Uk Reinsurance Ltd a Pine Top Insurance Company Ltd proti New Hampshire Insurance Company*
- [8] *Curia*: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/
- [9] *Euroinfo, Zdroj: internetová stránka Európskeho súdneho dvora*: <http://www.euroinfo.gov.sk/eurotsky-sudny-dvor-esd-the-european-court-of-justice-ecj/>
- [10] *Súdny dvor ES*: http://www.europskaunia.sk/sudny_dvor_es
- [11] *Súdny dvor ES*: http://europa.eu/take-part/visit/european-court-of-justice/index_sk.htm
- [12] *Európsky súdny dvor*: <http://www.euroinfo.gov.sk/eurotsky-sudny-dvor-esd-the-european-court-of-justice-ecj/>
- [13] SIMAN, M.: *Prejudiciálne konanie*. *Justičná revue*, 59, 2007, č. 8 – 9, s. 1004 – 1042
- [14] *Rozhodnutie Ústavného súdu ČR zo dňa 29.11.2011, č. k. II.ÚS 1658/11*
- [15] Bobek, M.: *Porušenie povinnosti začať konanie o predbežnej otázke podľa článku 234 (3) ZES*. Praha, CH Beck, 2004, s 49.

